

ובק"ש אין פסיק לא בכ"י ולא בתל"ח. וכן אינו בחומשים. [ועי' דרכי משה או"ח סי' סא אות ד, ותפ"ו מהר"ם ז"ח ח"א (פ) סי' נב, ולשון ספר על הכל סי' ב. אבל בתנ"ג של מהרי"ץ צחלק הדקדוק כתב שנמצא בכל התנ"ס].

* בשכמל"ו. ליתא בלובלין של"א ותל"ח שהם ממהדורא קמא, עיין עמ' 106 ובמלואים לשם. ועי' לעיל עמ' 31 ולקמן 401 בהערה.

* וי"א פעול. כן הוא בס' ר' הירץ, רוקח, ובעץ חיים מלונדון, ובנוסח הספרדים.

194 * באותו בית הכנסת. עי' חיי אדם כלל לב סל"ג.

195 * **שבועות.** כתב מהרש"ס בגליון שו"ע שלו בסי' תצד סעיף ג על דברי ההגה, "ואין אומרים תחנון מתחלת ראש חודש סיון עד ח' בו, דהיינו אחר איסרו חג." ז"ל

{כן} הוא מנהג בחוץ לארץ, [אב]ל פה ירושלים תוב"ב [נוה]גין כל הקהלות [ספ]רדים ואשכנזים [שא]ין לומר תחנון [ע]ד י"ג בו, והוא כן הלכה פסוקה שיש [לע]צרת תשלומין כל שבעה, כדאיתא פ"ק דמגילה דף ה ע"א, ועיקרה בפרק ב' דחגיגה דף יז ע"א, ומנהג אבותינו תורה היא, וכן היא הלכה פסוקה בטור יו"ד סי' תקמ"ח, גם בשלחן ערוך בסימ' זה סעיף י"ג, דעצרת יש לו תשלומין כל שבעה. והאגודה פ"ב דחגיגה דף קעב ע"ד, הביא דברי ר' [אב]י"ה ב[פ]ב דחגיגה דף יז ע"א, וסוף דבריו זה לשונו, ומשום הכי היה נוהג רבינו יואל הלוי לא ליפול על פניו בתחינה עד שבעה ימים אחר העצרת מהאי טעמא הואיל ואסור בהספד ותענית, עכ"ל. וכבר אמרו רז"ל פי"ד דמסכת סופרים הלכה י"ח, [דמנהג ותיקין מבטל הלכה], ודי בזה למבין שיודה על האמת. ומשום שאפשר שישאל השואל מי הוא ר' יואל הלוי לסמוך עליו ועל מנהגו, על כן הסכמתי להודיע שהוא אחד מגדולי חכמי אשכנז אשר מימיהם אנו שותין, כמו שכתב בספר יוחסין דף קיד ע"א וזה לשונו, ר' אליעזר ממיץ היה תלמידו של ר"ת, ובימיו היה רבי יואל הלוי חתן ראב"ן, והוא היה אבי רבי אליעזר הנקרא ראב"ה וכו'.

* בלבוש התכלת סי' קל"א. ועי' במנהגים שבסוף הלבוש או"ח אות יד.

** ויאמר דוד וגו'. {מלאנו פסוק זה לפני נפילת אפיס לראשונה בשערי ליון לרנ"ה (מהד' השני' למ"ד תל"א דף גג. ז). ונמלא גם} בקצור של"ה מסכת חולין (עמ' קלב מהד' י-ס) בשם עולת תמיד (אמשטרדם תמ"א) סי' קלא. אבל אינו בסדורי הקדמונים, וגם הגר"א הקפיד שלא לאמרו, עי' מעשה רב סי' מט. וכן הובא בפרע"ח בשם האר"י שלא לאמרו. וכ"כ בכף החיים סי' קלא סקל"ד. ועי' צלותא דאברהם עמ' שמז, ובקצירת האומ"ר מאמר א סי' יט. ולפי מש"כ בהערה הבאה שרחם וחנון שייד לעיל מיניה ומשלים הי"ט שמות, גם אין לאמרו שא"כ יש עשרים.

**** לפניך מלא.** בנוסח מהרש"ס אין תיבת "י"י" בין תיבת לפניך למלא, וכן ליתא בשל"א ובלבוש סי' קלא ובצוואת השל"ה בראש סדורו (תע"ז, למרות שבפנים הסדור ישנו). וכן צ"ל לפי המספור שכתב מהרש"ס בבאורים (עשר תיבות ומ"ב אותיות). אבל תיבת "י"י" נמצאת בפנים בסדור ר' הירץ משנת ש"כ, וכן נהוג היום. ולא מצאנו מי שהעיר על זה. והנה איתא בכל בו סי' יח (הובא גם בסדר היום) דמתקני והוא רחום בשני וחמישי היו שלשה "קדמאה אמר עד אנא מלך רחום וחנן כו', תנינא אמר עד אין כמוך כו', תליתאה אמר מתמן והלאה, ובכולהו מתחילין ברחום ומסיימין ברחום וכו'" (ועי' במנהיג מהדו' מה"ק בחילופי גרסא). ולפי מקור ההוא רחום וחנן חטאתי שייך ללעיל מיניה למחבר השלישי (ויש בזה חלוקי דעות לדעתנו כבהמשך), וא"כ אין בו שם אדנות כדי לא לשנות מספור השמות, עיין לעיל עמ' 181 בבאורים ובמלואים. אבל שם הביא רבינו דהם שני חלקים (למרות דהמתקנים היו שלשה לכל המקורות) והסוף הוא י"י אחד (וכן